

Mezinárodní, evropské, ústavní a správní právo & lidská práva

Daniel Bartoň

Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta

Základy práva, 26. dubna 2016

Pojem mezinárodního práva

- ▶ **Mezinárodní právo** je soubor právních norem, které upravují vzájemné vztahy států a jiných subjektů mezinárodního práva a stanoví oprávněné způsoby jejich chování v rámci mezinárodního společenství
- ▶ Pro mezinárodní právo je charakteristické:
 - ▶ *zásada svrchované rovnosti* – jednotlivé státy jakožto subjekty mezinárodního práva jsou svrchované (suverénní) a jsou si navzájem rovné; mezinárodní právo nemá zákonodárce nadřazeného jednotlivým státům – zákonodárcem si je mezinárodní společenství
 - ▶ nedosahuje preciznosti a detailnosti vnitrostátních právních systémů
 - ▶ je částečně právem nepsaným (nezadedybatelná úloha obyčejů)
 - ▶ velmi úzká vazba na politiku

Subjekty mezinárodního práva

- ▶ **Státy** – definovány územím, obyvatelstvem a veřejnou mocí, která se na daném území prosazuje
- ▶ **Mezinárodní organizace mezivládní povahy** (např. OSN, Rada Evropy, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě)
- ▶ Povstalci, národněosvobozenecká hnutí, mezinárodní teroristické sítě
- ▶ Svatá stolice, Svrchovaný řád maltézských rytířů, Mezinárodní výbor Červeného kříže, města s mezinárodním statutem
- ▶ Jednotlivci (?)

Prameny mezinárodního práva

- ▶ Mezinárodní úmluvy
- ▶ Mezinárodní obyčeje
- ▶ Obecné zásady právní uznávané civilizovanými národy
- ▶ Soudní rozhodnutí a učení nejkvalifikovanějších znalců veřejného práva různých národů
- ▶ Jednostranné právní akty (notifikace, uznání, protest, zřeknutí se, příslib, akty mezinárodních organizací)

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Úmluvy zajímavé pro sociální práci

- ▶ Evropská úmluva o lidských právech (1950)
- ▶ Evropská sociální charta (1961, revidována 1996)
- ▶ Úmluva o lidských právech a biomedicíně (1997)
- ▶ Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (2006)
- ▶ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966)
- ▶ Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966)
- ▶ Úmluva o právech dítěte (1989)
- ▶ Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (1979)

Vztah českého a mezinárodního práva

- ▶ Čl. 1 odst. 2 Ústavy stanoví:

Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.

- ▶ Čl. 10 Ústavy stanoví:

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Evropské právo a Evropská unie

- ▶ **Evropským právem** chápeme v současnosti právo Evropské unie (a Evropského společenství atomové energie); pro právo Evropské unie používáme také název *unijní právo*
- ▶ *Komunitární právo* – právo Evropských společenství do Lisabonské smlouvy (tj. 1952–2009)
- ▶ Evropské právo je samostatný právní řád, který čerpá jak z mezinárodního práva, tak z vnitrostátních právních řádů různých právních kultur

Primární právo EU

- ▶ **Zakládací smlouvy** – Smlouva o EU, Smlouva o fungování EU, Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii a jejich novelizace (Jednotný evropský akt, Maastrichtská smlouva, Amsterdamská smlouva, Niceská smlouva a Lisabonská smlouva)
- ▶ Smlouvy o přistoupení
- ▶ Listina základních práv EU

Sekundární právo EU

- ▶ **Nařízení** – je závazné a přímo použitelné ve všech svých částech
- ▶ **Směrnice**
 - ▶ závazné pro státy co do zamýšleného výsledku
 - ▶ pokud směrnice není provedena ve stanovené lhůtě, mohou se některá ustanovení směrnice stát přímo použitelnými a mít přímý účinek
- ▶ **Rozhodnutí** – závazné v celém svém rozsahu, má zpravidla adresáty
- ▶ Doporučení, stanoviska, sdělení Komise, vysvětlení, bílé knihy, zelené knihy atp. – nezávazné, ale slouží jako vodítka

Zásady uplatnění práva EU

▶ **přímý účinek**

- ▶ mnohé normy práva EU mohou přímo zakládat práva a povinnosti jednotlivců, jichž se lze dovolat u národních soudů (taková norma musí být dostatečně jasná a přesná, bezpodmínečná a schopná vyvolat právní účinky bez prováděcího opatření)
- ▶ *vertikální účinek* – jednotlivec vůči státu
- ▶ *horizontální účinek* – mezi jednotlivci (výjimečné)

- ▶ **nepřímý účinek** – nemá-li norma práva EU přímý účinek, může mít účinek nepřímý, spočívající v povinnosti aplikačních orgánů členských států aplikovat národní normu v co největším souladu s normou EU (povinnost *eurokonformního výkladu*)

Odpovědnost členského státu za škodu

- ▶ Členský stát EU odpovídá za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU za následujících podmínek:
 - ▶ porušené pravidlo mělo za cíl přidělení práv jednotlivci
 - ▶ existuje dostatečně závažné porušení normy EU
 - ▶ existuje příčinná souvislost mezi porušením a škodou

Co jsou to lidská práva?

- ▶ Co pro Vás znamenají lidská práva?
- ▶ Jaký je původ lidských práv?
- ▶ Jsou lidská práva univerzální?
- ▶ Co je to lidská důstojnost a jaký je její vztah k lidským právům?

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Základní kategorie lidských práv

- ▶ Občanská a politická práva
- ▶ Sociální, kulturní, hospodářská práva
- ▶ Kolektivní lidská práva (?)
- ▶ Lidská práva související s životním prostředím (?)
- ▶ Lidská práva v oblasti informačních technologií (?)

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Mezinárodní lidskoprávní normy

- ▶ Všeobecná deklarace lidských práv (1948)
- ▶ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966)
- ▶ Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966)
- ▶ Evropská úmluva o lidských právech (1950)
- ▶ Evropská sociální charta (1961, revidována 1996)
- ▶ Další regionální deklarace a úmluvy
- ▶ Deklarace a úmluvy pojednávající lidská práva osob s určitou charakteristikou nebo lidská práva v určitém kontextu

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

České lidskoprávní normy

- ▶ Listina základních práv a svobod (vyhlášena pod č. 2/1993 Sb.)
- ▶ Ústava ČR (1/1993 Sb.)
- ▶ Řada prováděcích zákonů

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Právo na život (čl. 6 Listiny)

1. Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.
2. Nikdo nesmí být zbaven života.
3. Trest smrti se nepřipouští.
4. Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Právo na spravedlivý proces

- ▶ Čl. 36 odst. 1 Listiny: *Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.*
- ▶ Čl. 6 EÚLP
- ▶ Součástí tohoto práva je:
 - ▶ právo na projednání věci bez zbytečných průtahů a v přiměřené lhůtě
 - ▶ právo na veřejné projednání věci
 - ▶ právo na nestrannost a nezávislost soudu
 - ▶ zásada rovnosti stran
 - ▶ právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům
 - ▶ právo na zákonnou procesní úpravu (na postup dle závazných procesních pravidel)

Ústavní pořádek

- ▶ Ústavní pořádek dle čl. 112 Ústavy tvoří:
 - ▶ Ústava České republiky
 - ▶ Listina základních práv a svobod
 - ▶ ústavní zákony

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Základní zásady I

- ▶ Svrchovanost, jednotnost a demokratický charakter ČR
- ▶ Lid je zdrojem veškeré moci, stát slouží všem občanům
- ▶ Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá

Základní zásady II

- ▶ Politický systém je založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů.
- ▶ Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.
- ▶ Změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřípustná.
- ▶ Výkladem právních norem nelze oprávnit odstranění nebo ohrožení základů demokratického státu.

Dělba moci

- ▶ **Moc zákonodárná** – Parlament ČR
- ▶ **Moc výkonná** – prezident republiky + vláda
- ▶ **Moc soudní** – nezávislé soudy

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Ústavní soud

- ▶ Orgán ochrany ústavnosti, který stojí mimo soudní soustavu
- ▶ 15 soudců jmenovaných na 10 let prezidentem republiky se souhlasem Senátu
- ▶ Ústavní soud rozhoduje mimo jiné o:
 - ▶ zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem
 - ▶ zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem
 - ▶ ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod

Legislativní proces

- ▶ Proces přijímání zákonů (ústavních i obyčejných)
- ▶ **Zákonodárná iniciativa**
 - ▶ poslanec
 - ▶ skupina poslanců
 - ▶ Senát
 - ▶ vláda
 - ▶ krajská zastupitelstva

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

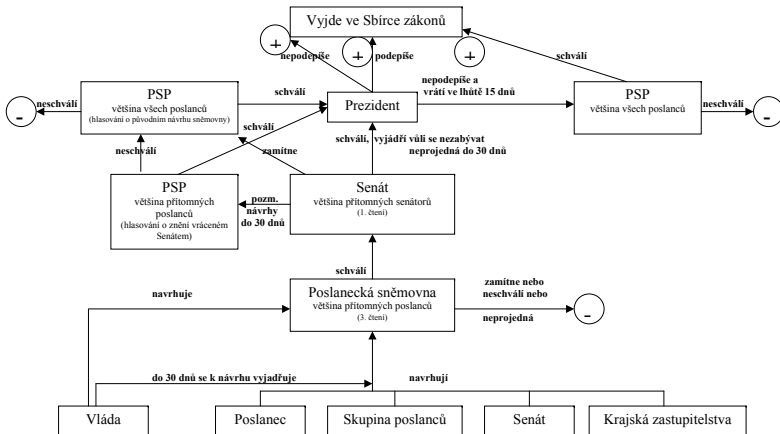
Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Běžné zákony

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

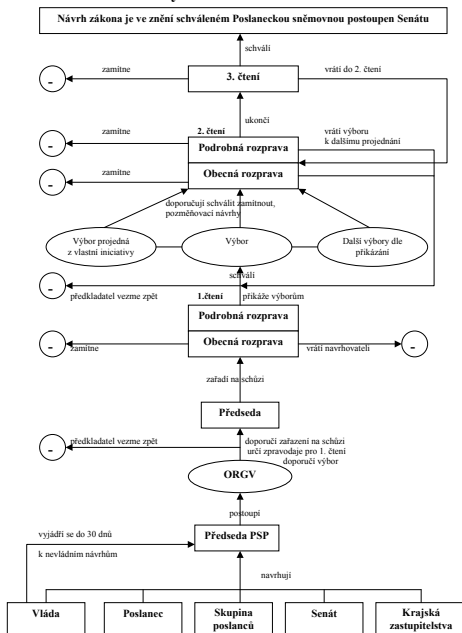
Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Zákony v Poslanecké sněmovně

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

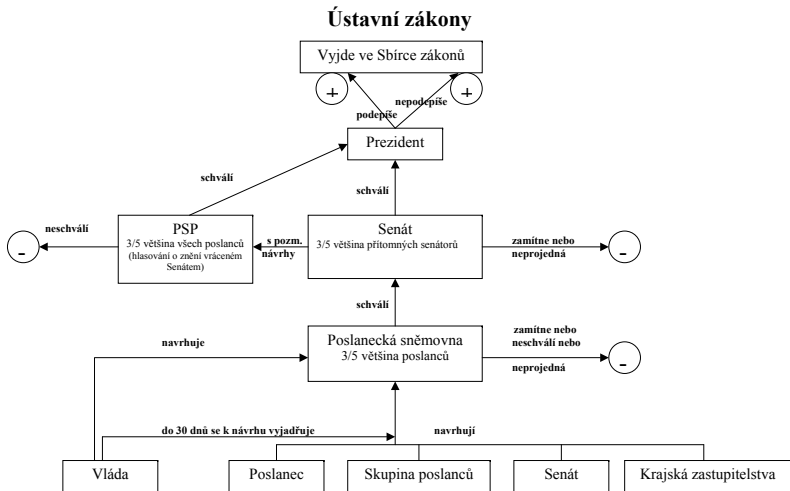
Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Správní právo

- ▶ **Správní právo** – soubor právních norem vztahujících se na veřejnou správu, pokud jde o její organizaci a činnost, včetně vztahů vznikajících při jejím výkonu mezi nositeli veřejné správy na jedné straně a fyzickými nebo právníckými osobami na straně druhé
- ▶ **Veřejná správa** – státní nebo veřejné instituce, které mají působnost a pravomoc řešit veřejné úkoly, pokud nejsou přikázány parlamentu nebo soudům

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Druhy veřejné správy

- ▶ **Z územního hlediska:** ústřední, oblastní (regionální), obecní (místní)
- ▶ **Z věcného hlediska:** všobecná (politická), odborná (specializovaná)
- ▶ Státní správa a samospráva

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Abstraktní akt

- ▶ Jeden z výsledků činnosti veřejné správy který není rozhodnutím o konkrétních věcech, nýbrž stanovením obecně závazných pravidel
- ▶ Abstraktní povaha je spatřována v druhovém vyjádření věci, jíž se akt týká, nebo v neurčitém počtu adresátů
- ▶ Příklady: nařízení (právní předpisy vydávané veřejnou správou na základě zákonem svěřené pravomoci), obecně závazné vyhlášky, statutární předpisy, vnitřní předpisy & instrukce

Individuálně konkrétní akt

Správní akt (rozhodnutí) – jednostranný správní úkon, kterým správní orgán v určité věci zakládá, mění nebo ruší práva anebo povinnosti jmenovitě určené osoby nebo v určité věci prohlašuje, že taková osoba práva nebo povinnosti má anebo nemá, nebo v zákonem stanovených případech rozhoduje o procesních otázkách (§ 67 odst. 1 správního řádu)

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Abstraktně konkrétní akt

- ▶ Výsledek činnosti správních orgánů, který není právním předpisem ani rozhodnutím
- ▶ Opatření obecné povahy (část šestá správního řádu)
- ▶ Např. dopravní značky

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Subjekty veřejné správy

- ▶ Subjektem veřejné správy je organizace či instituce, která je nositelem určitých úkolů v oblasti veřejné správy a za jejich výkon je také odpovědná
- ▶ Nejdůležitějším subjektem je stát, dále pak veřejnoprávní korporace, veřejné ústavy a podniky, popř. také fyzické a právnické osoby

Vykonavatelé veřejné správy

Vykonavatelem veřejné správy je orgán, úřad, případně jiný oprávněný zástupce subjektu veřejné správy, který jedná jménem tohoto subjektu

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Klasifikace vykonavatelů veřejné správy

- ▶ Ústřední státní správa
- ▶ Jiné správní úřady s celostátní působností
- ▶ Státní úřady vykonávající státní správu mimo organizační soustavu (tzv. nezávislé úřady)
- ▶ Regionální a místní státní správa
- ▶ Státní správa vykonávaná veřejnými sbory
- ▶ Státní správa propůjčená soukromým osobám

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Územní samospráva

▶ Samostatná působnost obcí

- ▶ Orgánem rozhodování je zastupitelstvo; výkonnými orgány jsou rada a obecní úřad
- ▶ Do této působnosti lze zasahovat jen vyžaduje-li to ochrana zákona, a to způsobem zákonem stanoveným
- ▶ V rámci samostatné působnosti mohou obce vydávat *obecně závazné vyhlášky* (§ 10 obecního zřízení)

▶ Přenesená působnost obcí

- ▶ Výkon státní správy, který byl zákonem svěřen obci (orgánu obce)
- ▶ V rámci této působnosti vydává obec *nařízení* (na základě zákona a v jeho mezích, je-li k tomu zmocněna)

Správní řád

- ▶ Správní řád (zák. č. 500/2004 Sb.) představuje obecnou úpravu pro všechny typy správního řízení, včetně dalších činností a postupů správních orgánů
- ▶ Použije se, pokud zvláštní zákon neobsahuje speciální úpravu

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Základní zásady činnosti správních orgánů I

- ▶ Zásada zákonnosti (§ 2 odst. 1 SŘ)
- ▶ Zásada zákazu zneužití pravomoci (§ 2 odst. 2 SŘ)
- ▶ Zásada ochrany práv nabytých v dobré víře (§ 2 odst. 3 a 4 SŘ)
- ▶ Zásada proporcionality rozhodnutí (§ 2 odst. 3 SŘ)
- ▶ Zásada zjištění stavu věci tak, aby nevznikaly důvodné pochybnosti (§ 3 SŘ)

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Základní zásady činnosti správních orgánů II

- ▶ Veřejná správa je službou veřejnosti (čl. 2 odst. 3 Ústavy, § 4 SŘ)
- ▶ Zásada preference smírného řešení sporů (§ 5 SŘ)
- ▶ Zásada rychlosti a hospodárnosti postupu (§ 6 SŘ)
- ▶ Zásada rovnosti účastníků (§ 2 odst. 4 a ů 7 SŘ)
- ▶ Zásada součinnosti správních orgánů (§ 8 SŘ)

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Odvolání

- ▶ Proti rozhodnutí správního orgánu je možné podat ve lhůtě 15 dnů odvolání (pokud zákon nestanoví jinak)
- ▶ V důsledku podaného odvolání nenastává právní moc, vykonatelnost, ani jiné právní účinky rozhodnutí (pokud zákon nestanoví jinak)
- ▶ Proti rozhodnutí odvolacího orgánu se nelze dále odvolat

Správní soudnictví

- ▶ Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní
- ▶ Správní soudnictví je zde především pro ochranu veřejných subjektivních práv fyzických a právnických osob
- ▶ Vykonávají krajské soudy (specializovaní soudci a senáty) a Nejvyšší správní soud

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

Právní předpisy k
přečtení

Literatura

Právní předpisy k přečtení

- ▶ Evropská úmluva o lidských právech
- ▶ Ústava ČR
- ▶ Listina základních práv a svobod
- ▶ §§ 1 až 8 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád

Mezinárodní,
evropské, ústavní
a správní právo &
lidská práva

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Evropské právo

Základní lidská
práva

Ústavní právo

Správní právo

**Právní předpisy k
přečtení**

Literatura

Literatura

- ▶ Jiří Malenovský: *Mezinárodní právo veřejné*
- ▶ James Crawford: *Brownlie's Principles of Public International Law*, 8. vydání (OUP 2012)
- ▶ Pavel Svoboda: *Úvod do evropského práva*
- ▶ Rowan Williams: *Human Rights and Religious Faith*,
<http://rowanwilliams.archbishopofcanterbury.org/articles.php/2370/human-rights-and-religious-faith>
(je k dispozici i audionahrávka přednášky)